

мована на основі життєвого досвіду, тим вона є більш компетентною. Інші джерела формування громадської думки, якщо вони мають переважний вплив, знижують її компетентність, оскільки підвищується можливість маніпулювання.

Саме тому зростає необхідність в постійному соціологічному моніторингу не тільки криміногенної ситуації, але й громадської думки про діяльність міліції, образу правоохоронних структур в очах населення. Це дозволяє виявляти та корегувати найбільш болючі питання, що виникають в процесі охорони громадського порядку, будувати взаємодію з населенням спираючись на соціальні очікування громадян.

Список літератури: 1. Взаємодія міліції та громадськості в Україні (з використанням досвіду діяльності поліції Великобританії). За заг. ред. проф. Бека Адріана Дж. та проф. Ярмиша О.Н. Х., 2001. 2. Партнерство: альтернатива йому відсутня: інтерв'ю з Гусаровим С. // Іменем Закону, 2001. 5 жовтня.

Надійшла до редколегії 20.09.02

О.В. Джафарова

ВЗАЄМОДІЯ МІЛІЦІЇ ТА НАСЕЛЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Конституція України офіційно визнала людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпеку найвищою соціальною цінністю. Захист її прав і свобод визначає зміст діяльності органів внутрішніх справ.

Дослідження практики співробітництва міліції і населення, узагальнення літературних джерел з цієї теми дозволяє констатувати, що взаємодія міліції і населення є елементом правоохоронної діяльності. По мірі становлення правової держави і громадянського суспільства зростає потреба в співробітництві органів правопорядку і населення для забезпечення основних прав і свобод людини і громадянина, охорони громадського порядку, зміцнення громадської безпеки.

В умовах соціально-економічних змін, що супроводжуються розширенням демократії і гласності, необхідності зміцнення законності, особливу актуальність набуває забезпечення громадського порядку на вулицях і в інших громадських місцях міст, селищ та населених пунктів. Головна роль у реалізації цієї задачі належить органам внутрішніх справ, і зокрема тим підрозділам органів внутрішніх справ, які найчастіше вступають в контакт з населенням і виступають візитною карткою міліції, – підрозділам адміністративної міліції.

Діяльність держави та її органів щодо охорони основних прав і свобод людини і громадянина можна зобразити у вигляді певного механізму, до якого можна включити принципи такої діяльності, її форми та методи. Ми зупинимось на принципах, які визначають теоретичні засади цієї діяльності.

Етичну основу правової держави утворюють загальнолюдські принципи гуманізму і справедливості, рівності і свобод особистості, її честі і

гідності. Принципи лежать в основі діяльності правової держави, всіх органів державної влади. Керуючись ними, держава забезпечує соціально-економічні, політичні і особисті права і свободи своїх громадян, гарантує виконання ними юридичних обов'язків.

Принципи права пронизують всі правові норми, звідси їх визначальне значення для регулювання суспільних відносин. Суворе і точне здійснення вимог права означає одночасно і послідовне втілення в життя закладених в ньому принципів. Тому при розв'язанні конкретних юридичних справ необхідно насамперед керуватися принципами права. Це служить основою правильного застосування юридичних норм, прийняття обґрунтованих і законних рішень.

Другу групу складають принципи, які знаходять своє виявлення в окремих напрямках державної діяльності – здійснення правоохоронної діяльності, правосуддя. Ця група складається із відповідних підгруп принципів.

Перш ніж почати розмову про принцип правової держави та принципи діяльності органів внутрішніх справ по забезпеченню основних прав і свобод людини і громадянина, треба зупинитися на цьому понятті.

Принципи права можуть бути закріплені в його конкретних нормах, але можуть і логічно виводитися з їх сукупності. Принцип – це мовби своєрідний промінь прожектора, який висвітлює певну площину. Можна перебувати з одного боку цього променя, з іншого, посередині, але не виходити за його межі. Так само і вплив правових принципів – це не якась конкретна жорстока вимога, а певний напрямок, що припускає відхилення, варіанти поведінки в межах встановленого «зазору».

Отже, принципи діяльності правоохоронних органів а саме органів внутрішніх справ з охорони основних прав і свобод громадян можна визначити як закріплені в правових нормах найбільш загальні, вихідні положення, панівні в даній державі політичні та правові ідеї, основні засади, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими вона організується і здійснюється.

Якщо говорити про принципи діяльності органів внутрішніх справ, Закон України «Про міліцію» серед основних принципів її діяльності називає принцип законності, гуманізму, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням. Діяльність міліції є гласною. Вона інформує органи державної влади та місцевого самоврядування, трудові колективи, громадські організації населення і засоби масової інформації про свою діяльність, стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення (ст.3 Закон України «Про міліцію») [1].

Принцип законності. Цей принцип має найбільш загальний, всеосяжний характер. Його зміст виражається у вимозі суворого і повного здійснення розпоряджень правових норм всіма суб'єктами права. Забезпечуючи реалізацію норм права, вказаний принцип одночасно сприяє втіленню в практиці правового регулювання інших загальних принципів: справедливості, соціальної свободи, гуманізму.

Якщо ми звернемося до історії діяльності української міліції, побачимо, що принцип законності – це основа діяльності органів української міліції. Ще 29 грудня 1917 р. циркуляр Генерального Секретаріату внутрішніх справ вимагав, щоб усі постанови та розпорядження Української Центральної Ради і Генерального секретаріату точно і негайно впроваджувались у життя, і громадськість від виконання їх не ухилялась. Вимоги точного дотримання законів містяться у багатьох документах, які регулюють діяльність міліції періоду Української Народної Республіки. Міліціонера поставлено на варту по охороні законів; він повинен виявляти приклад суворого дотримання законів, розпоряджень і наказів. У спеціальному наказі, виданому з цього приводу 22 червня 1922 р. зазначалося: «Міліціонер, поставлений охороняти суспільну моральність, насамперед має бути сам бездоганим. Думка і уявлення про міліціонера у населення мають бути пов'язані лише з такими поняттями, як честь, справедливість, законність, чемність, культурність та інші кращі якості людини» [Цит. За: 2].

Органи внутрішніх справ, охороняючи громадський порядок, захищаючи в межах своєї компетенції життя, здоров'я, та свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства, та держави від протиправних посягань, послідовно забезпечують законність у нашій державі.

Разом з тим сама діяльність органів внутрішніх справ базується на суворому дотриманні Конституції України, Закону України «Про міліцію», інших законодавчих та підзаконних актів. Діяльність органів внутрішніх справ здійснюється публічно, на очах населення і зачіпає інтереси всіх громадян. Отже, будь-які порушення законності, де б вони не скоювались, завдають збитків інтересам громадян і всієї держави.

Принцип соціальної справедливості. Цей принцип має морально-правовий зміст. Справедливість як багатогранна, багатокомпонентна категорія знаходить свій вияв у всіх сферах суспільного життя, інтегрує в собі економічні, політичні, етичні, правові і духовні аспекти. Він забезпечує відповідність між практичною роллю індивідів в житті суспільства і їх соціальним становищем, між їх правами і обов'язками, між трудом і винагородою, злочином і покаранням.

Особливість юридичної справедливості полягає в тому, що вона в правовій сфері носить найбільш чіткий, формально-визначений характер, часто пов'язаний з державним примусом. Вся правова система стоїть на варті справедливості, служить засобом її вираження і закріплення, охорони і захисту. Принцип справедливості має нормативно-оціночний характер, закладений в самому змісті права і знаходить своє втілення в правах і обов'язках, заходах заохочення і покарання і т.п.

Принцип гуманізму полягає в закріпленні норм людяності в суспільстві, в звільненні людини від рабського, феодального способу мислення. Надалі поняття гуманізму розповсюдилось і на міжнаціональні, міжрасові та міждержавні відносини людей. Ідея гуманізму не була новою. Багато тез, які відстоює гуманізм, втілювались в релігійних вченнях різних

народів світу. Про це, наприклад, свідчать славнозвісні заповіді Біблії (не вбий, не вкради і т.д.).

Якщо брати принцип гуманізму в діяльності органів внутрішніх справ це перш за все захист життя, здоров'я, прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, а також він означає гуманне ставлення до людей, в тому числі і до правопорушників. У всіх випадках забороняється застосування методів впливу, що принижують людську гідність.

Ідея гуманізму розкриває одну з найважливіших ціннісних характеристик діяльності органів внутрішніх справ. Закріплює і реально гарантує природні невід'ємні права і свободи кожної людини: право на життя, здоров'я, особисту свободу і безпеку, право на охорону своєї честі і репутації, захист від будь-якого довільного втручання в сферу особистого життя і інше.

Принцип поваги прав людини. У законодавстві України знаходить своє відображення міжнародно визнане положення про охорону фундаментальних прав людини (Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р.) їх порушення переслідується згідно із законом.

Діяльність міліції (у відповідності з ст. 3 Закону України «Про міліцію») будується відповідно до принципів поваги прав і свобод людини і громадянина, законності, гуманізму, гласності. Пріоритетне місце «поваги прав і свобод людини і громадянина» в системі принципів діяльності міліції зумовлене тим, що в Україні «чоловік, його права і свободи є вищою цінністю». Визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина – обов'язок держави» (ст.2 Конституції України). Оскільки діяльність міліції, на відміну від інших органів виконавчої влади, пов'язана із застосуванням примусу, вона може містити в собі істотну загрозу правам і свободам людини і громадянина. Звідси та особлива значущість, яку законодавець дав принципу поваги і дотримання прав та свобод людини і громадянина стосовно діяльності міліції.

Діяльність міліції є гласною. Вона інформує органи влади і управління, трудові колективи, громадські організації, населення і засоби масової інформації про свою діяльність, стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення з Конституцією і законами України. За погодженням з міліцією засоби масової інформації можуть акредитувати своїх журналістів при органах внутрішніх справ.

Гласність дає змогу громадянам бачити механізм формування і реалізації державно-управлінського впливу та протікання всіх процесів здійснення державної влади.

Цей принцип ґрунтується на:

- доступності механізмів управління для громадян;
- відкритості функціонування органів правопорядку;
- громадському контролю, у тому числі через засоби масової інформації;
- судовому контролю і контролю прокуратури.

Принцип гласності означає в першу чергу:

– що громадяни мають право брати участь у діяльності органів внутрішніх справ і громадських формувань по охороні громадського порядку згідно з Конституцією і законами України.

– гласність у діяльності органів внутрішніх справ і громадських формувань по охороні громадського порядку виражається у свочасному, широкому і регулярному інформуванні громадян про свою діяльність.

– реальний стан громадського порядку в суспільстві, що досягається за допомогою системи обов'язкових звітів ОВС перед населенням, доступності інформації про їх діяльність, обговоренні найважливіших питань і рішень, що приймаються.

– громадський контроль (у тому числі і через засоби масової інформації) над основними процесами в охороні громадського порядку.

Реалізація принципу гласності також передбачає залучення до боротьби зі злочинністю і профілактики правопорушень офіційних осіб, які обираються на місцях, урядові чиновники, керівники приватних організацій, адміністрацій міст, функціонерів політичних партій, діяльність котрих найбільше впливає на причини виникнення і зростання правопорушень. Вони в змозі вплинути на такі сфери, як шкільна освіта, проблеми соціальної несправедливості, безробіття, організація дозвілля, матеріальна допомога громадським формуванням по охороні громадського порядку.

Принцип взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням дуже важливий і складається на думку автора з під груп принципів Потрібно зазначити, що взаємодія – не тільки принцип діяльності міліції, але і вимога до неї. Взаємодія міліції і населення – це фундамент її роботи.

Принцип взаємодії також закріплений в рамках оперативної – розшукової діяльності допускається використання агентурних джерел [3].

На основі наукових досліджень і багатьох практичних експериментів останнім часом було доведено, що для успішної боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку міліції України не вистачає підтримки суспільства. Крім того встановлено, що міліція може досягти значних успіхів у боротьбі зі злочинністю лише у тому разі, коли буде створено атмосферу взаємодовіри і співробітництва між нею і населенням.

Основні принципи взаємодії – це основні положення, які відображають найбільш суттєві, головні прояви взаємодії, стосунки і зв'язки, що встановилися у ній, які засновані на використанні знання та практичного досвіду взаємостосунків органів правопорядку і громадськості. Принципи формулюються в результаті пізнання її природи або механізму взаємодії. Вони відображають зміст і взаємозв'язки основних компонентів взаємодії як системи.

Активізація ролі населення у вирішенні актуальних питань управління соціальними процесами в Україні, налагодження тісної співпраці громадян з органами державної влади є важливим напрямом зміцнення демократичних правових засад держави, забезпечення основних прав та свобод людини і громадянина

Список літератури: 1. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. №4. 2. Кравченко Ю.Ф. Міліція України. К.,2000. 3. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р. №2135 – XII // Відомості Верховної Ради України. 1992. №22.

Надійшла до редакції 16.10.02

М.Г. Щербаковський, М.Г. Чернець, Ю.В. Ільїн

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ДІЛОВИХ ІГОР З КУРСУ КРИМІНАЛІСТИКИ

Одним з основних напрямків використання персональних комп'ютерів у навчальному закладі є інтенсифікація процесу навчання і підвищення його якості. Комп'ютерні технології застосовуються як консультативні, довідкові і навчальні професійно орієнтовані системи. Комп'ютерні технології як засіб навчання дають можливість вирішувати різноманітні задачі, починаючи від програмованого контролю знань до використання складних інтелектуалізованих навчальних програм. Поява в навчальному процесі персональних комп'ютерів дозволяє здійснювати викладання криміналістики на якісно новому рівні. Набір автоматизованих навчальних програм, що моделюють ситуації й окремі елементи діяльності, допомагає активізувати вивчення різних розділів криміналістики.

Сучасні комп'ютерні технології дозволяють реалізувати в навчальному процесі наступні функції [1, с.17]:

- контроль і самоконтроль знань;
- вправи і тренування для вироблення умінь і навичок;
- самонавчання;
- ділова гра (відпрацьовування умінь і навичок аналізу управлінських ситуацій і прийняття рішень);
- навчально-дослідницька робота з моделями об'єктів, явищ і процесів;
- консультація і довідки по бібліографії, нормативних актах, стандартах, термінології і т.д.

Однією з форм організації занять по вивченню криміналістики є проведення ділових ігор з використанням комп'ютерних програм. Це є одним з ефективних методів освоєння теоретичних положень курсу криміналістики і рішення навчально-пізнавальних задач практичної спрямованості. Ділові ігри покликані виробити в студентів здатність інтегрувати інформацію, отриману при вивченні різних дисциплін кримінально-правового циклу, уміння системно застосовувати наявні знання в практичній діяльності по розкриттю і розслідуванню злочинів, використовувати інформаційну базу даних, організувати проведення спільних координованих дій різних служб правоохоронних органів.

Процес конструювання ділових ігор проходить три стадії: розробку концепції, конструювання ігрової моделі, доведення ігрової моделі до навчальної експлуатації [2, с.39]. На першій стадії визначається тема гри, навчальні цілі, установлюється послідовність розвитку слідчих ситуацій, визначаються вихідні, проміжні і кінцеві дані, наповнюються змістом